

Österreicher, Rumänen, Ungarn, Türken, Ägypter. Dazu kommen noch die Inhaber einiger Einkaufshäuser, die ihren Sitz in Frankreich, Amerika usw. haben und sich vorübergehend, meist jedoch mehrere Monate in G. aufhalten.

Dem Berufe nach sind Juden vorwiegend als Exporteure tätig. Sonst sind Juden hier als Erzeuger, als Händler von Industrie-Rohmaterialien (Metalle, Glassteine) als Kaufleute, Ärzte, Advokaten, Professoren, Handelsangestellte und Handwerker tätig.

Was die politische Gesinnung der Gablonzer Juden anbelangt, so muß erwähnt werden, daß dieselbe jahrzehntelang in ihrer Mehrheit assimilationistisch (deutschdemokratisch) gesinnt war. Die führende zionistische Gruppe war stark in der Minderheit. Die zähr Arbeit der hiesigen Zionisten und die Erfolge der Organisation in der Welt haben aber in den letzten Jahren neue Anhänger in das zionistische Lager geführt. In den bisherigen K.-G.-Vertretungen kam jedoch diese Gesinnungszugehörigkeit nicht gebührend zum Ausdruck, da veraltete Wahlbestimmungen neben vielem Unrecht auch den zahlreichen jüd. Ausländern das Wahlrecht verweigerten. Nach jahrelangen erbitterten Kämpfen der Zionisten gegen die Wahlbestimmungen, gelangte endlich ein neues, demokratisches Wahlsystem zur Annahme. Die am 12. Febr. 1928 stattgefundenen Wahlen brachten nun zum ersten Male ein den tatsächlichen Verhältnissen entsprechendes Ergebnis. Nach erbittertem Wahlkampfe wurde folgendes Stimmenergebnis erzielt: 254 Stimmen Fortschrittspartei (Assimilanten), 235 Zionisten und 62 Orthodoxe. In den Vorstand wurden somit gewählt: 8 Fortschrittliche, 8 Zionisten, 2 Orthodoxe u. zw.: Ing. Isidor Blum (Zionist), Ignaz Brada (Fortschrittlich), Adalbert Braun (F.), Simon Eisner (F.), Komm.-Rat Ludwig Hojtasch (Z.), H. O. Jewnin (Orthodoxer), Karl Kafka (Z.), Simon Katzburg (O.), Dr. Paul Löwy (Z.), Felix Rafael (Z.), Felix Schindler (Z.), Komm.-Rat Julius Schindler (F.), Siegfried Weil (Z.), Dr. Alois Zeller (F.). Zum K. G. V. wurde der Zionist Siegfried Weil gewählt. Dieses Wahlergebnis krönt die jahrelangen Bemühungen der hiesigen zionistischen Ortsgruppe, in deren Händen auch die zionistische Kreisleitung liegt.

Wenn nun die religiösen Zustände in G. als durchaus gelockert bezeichnet werden müssen, so muß es

uns um so eher freuen, daß wenigstens in nationaler Beziehungen das jüd. Empfinden im Anwachsen begriffen ist.

Neben dem Zionistischen Volksverein „Theodor Herzl“ hat sich um das jüd. Geistesleben die 1927 gegründete Ortsgruppe der Landesorganisation Jüdischer Frauen, insbesondere deren Präsidentin Frau Lotte Schindler, große Verdienste erworben.

Zum Schlusse will ich mich der angenehmen Pflicht entledigen, folgenden Herren zu danken, die meine Arbeit in liebenswürdiger Weise gefördert haben: Dem bekannten nordböhmischem Historiker Bürgermeister Dr. Karl R. Fischer, Gablonz und Oberlehrer Fidelio Finke, Reichenberg; Bürgermeister W. Tamm, Grünwald; dem ehemaligen Kultusgemeindevorsteher Adolf Fried, Kultusgemeindevorsteher Siegfried Weil, ferner den Herren Rudolf Hermann und Dr. Arthur Freund.

Quellenangaben:

Adolf Benda: Geschichte der Stadt Gablonz. (Gablonz 1877.)
Adolf Lillie: Der polit. Bezirk Gablonz. (Gablonz 1894.)
Jahrbuch für die Israelitischen Kultusgemeinden. (Prag 1893. Verlag Brandeis.)
Dr. Freund in der „Selbstwehr“ Nr. 8, 1928.

¹⁾ Leider war es mir nicht möglich, dieses Protokoll im Original auszuforschen. Im Kleinkalender Schloßarchiv, wo es sich nach Benda 1877 noch befinden haben soll, ist es, wie mir Herr Bürgermeister Fischer G. bestätigt, für das ganze Archiv genau durchgesehen hat, nicht vorhanden.

²⁾ Aus welchen Dokumenten Lillie sein Wissen schöpft, gibt er nicht an. In Grünwald ist ein derartiges Dokument nach Mitteilung des dortigen Bürgermeisters nicht auffindbar, und ist auch nichts darüber bekannt. Herr Oberlehrer Fidelio Finke, der bekannte Verfasser der Grünwalder Heimatkunde, teilt mir mit, daß er keine Spur vom Vorkommen von Juden in dieser Zeit finde, macht aber darauf aufmerksam, daß sich sehr wenig Akten im dortigen Gemeindearchiv finden, die über das Jahr 1829 zurückreichen. Da jedoch Lillie genaue Daten und Namen angibt, und seine Chronik mit großem Ernst und großer Sachlichkeit verfaßt hat, kann seinen Angaben wohl Glauben geschenkt werden.

³⁾ Anfang der neunziger Jahre des vergangenen Jhtes lebte in Morchenstern ein alt angesehener Bürger, Rößler, Besitzer des Hauses, in dem sich damals die Post befand. Dieser erzählte meinem Vater, der sich zu jener Zeit in Morchenstern niederließ, daß die Morchensterner Bevölkerung ursprünglich die Ansiedlung von Juden verhindert und dadurch den Aufschwung von Gablonz vor Morchenstern verursacht hatte.

Geschichte der Juden in Glosau.

Bearbeitet von
Josef Salz, Prag.

Dějiny Židů v Dlazově.

Zpracoval
Josef Salz, Praha.

Obec Dlazov, okres Kdyně, leží na úpatí Šumavy blízce státní silnice Klatovy—Domazlice. Ze státní silnice od Klatov u 9. km u osady Vráz odbočuje okresní silnice na D., která vede přes Milečice, kde se pak pod obcí rozděluje na dva směry, a to na Janovice nad Úhlavou a druhá pak vede přes Běhařov do Pčinovic.

Před státním převratem jmenovala se obec Dlazdov, teprve pak se zjistilo na okresní správě politické v Domazlicích (nynějším okresním úřadě), že správné pojmenování obce jest Dlazov; tak jako všechna místa byla přeložena do němčiny, nazývala se obec německy Glosau. Obec sama čítá dnes na 500 obyvatel, k níž ovšem přináležejí na státní silnici ležící osada Nová Víska (obecně nazývaná Vobíralka) a Dráhy.

V obci D. nachází se 1 kostel katolický s farním úřadem, synagoga, obecná 3 třídní škola, poštovní úřad (co telegr. a telefonní úřad přísluší obec pod Pčinovic). V obci pak nachází se četnická stanice, 2 hostince, 3 obchody, bednář, klempíř, krejčí.

Do školy do D. byli a jsou přičleněni následující okolní obce a osady: Milečice, Soustov, Plešiny, Nová Víska, Dráhy a Vráž. Pošta listovní a balíková dováží se ze stanice Janovice nad Úhlavou a dodává se v místě samotném dvakrát denně, do ostatních vesnic pak jednou denně, jsou to následující místa: Milečice, Soustov, Plešiny, Vráž, Struhadlo, Buková, Nová Víska, Nevěk, Dráhy, dříve se pak též dodávala pošta do Libkova. dále pak dodává se pošta pro poštovní, zřízenou již po několik let, do blízkých Slavíkovice. Před zřízením poštovního úřadu v D. v r. 1907 dodávala se do místa samotného jakož i do okolních míst pošta ze Kdyně a z Janovic n./Úhl.

Místní obyvatelstvo skládá se hlavně ze zemědělců a jest národnosti české. Po převratu a zřízením Státního pozemkového úřadu v Praze byly polnosti, patřící bývalým majitelům z Hohenzollernů, sídlem v Bystrici, pole a louky jakož i zdejší zámek, vyvláštěny a přiděleny zdejšími a okolními občanům. V zámku samotném jest nyní umístěna četnická stanice.

Židé v Dlazově.

Kolem r. 1840 nastěhovali se sem Židé z blízkého a dalekého okolí a živil se hlavně obchodováním různým zbožím, které sem dováželi z větších měst, jako z Klatov a z Domazlic, později pak z Plzně. Většina Židů vlastnila v pozdějších letech své domky, pole a luka, neboť při svém obchodě měli též malá hospodářství.

Od r. 1840 vyskytují se v D. tyto Židé: Samuel Goldbach, Joachim Goldbach, Abraham Kandl, Simon Schwarzkopf, Ludvík Hutter, který měl 7 dětí, Marek Baumann, David Holub, Leopold Lederer, Josef Schwarz se 12 dětmi, Abraham Weintraub s 11 dětmi, Abraham Feldmann, Samuel Goldbach, Ignác Hahn, Ignác Sachs a Leopold Heini.

Vzhledem k tomu, že Židé zdejší byli již tehdy velmi nábožní, scházeli se k bohoslužbám a tak zvané „Vino-palné“; byl to domek slámenými došky pokrytý, na konci obce ústící k obci Soustovu, dnes jest ovšem již na onom místě obytný dům jiný. Z okolních vesnic přicházeli sem Židé k pravidelným sobotním bohoslužbám o velkých svátcích. Byli to hlavně Židé: v Libkovicích: Michal Lažanský s 5 dětmi a Leopold Schwarz, majitel hospodářství, který měl 9 dětí. V Modlíně: Adam Hahn a Mořic Kirschner. V Lhotě: Jakub Bäck, Feznik, Leopold Schnurmacher, Ignác Schnurmacher, oba obchodníci. Smržovicích: Jakub Schnurmacher a Jonáš Schnurmacher, poslední měl 9 dětí a přestěhoval se pak do Loučim, Salomoun Kahn. Mezholzovicích: Josef Schram, obchodník, a David Bloch. Poleň: Ignác Bloch. Milečicích: Ignác Hutter, obchodník (a do dnes jsou tam David Hahn, maj. hosp., a Jindřich Salz, majitel hospodářství). Běhařovicích: David Schnurmacher s 8 dětmi, Josef Steiner s 10 dětmi, Abrah. Wachtel se 4 dětmi, a byl obchodník, Joachim Greiner, Salomoun Sicher, Joachim Katz se 7 dětmi, Eliáš Hahn, Lazar Salz a Joachim Salz (snad Salz?). Loučim: Josef Löwenthal, Jakub Leffler, Ig. Bloch se 7 dětmi, který tam byl kolem r. 1860 kupcem, pak Ig. Hutter se 4 dětmi, David Kohn, Šimon Bloch a Rudolf Lažanský kolem r. 1872 se 7 dětmi který zasedal v ž. o. ve Kdyni (od 15. srpna 1894). Mimo toho byli též Židé ve Spůli, Soustově, Nové Vsi, Usilově, Uhoři, Slavíkovice, Černíkově, kde jest jen 1 rodina Hynka Hahna; v ostatních místech, ani v samotném D. není již dnes ani jediného Žida.

V letech 1890 a později jsou v Běhařovicích Židé: Adolf Glaser, obch. dobytek, který měl 9 dětí, Herman Schnurmacher, který měl rovněž 9 dětí, poslední z nich bylo narozeno v r. 1912, byl majitelem hospodářství a současně měl obchod smíšeným zbožím.

V r. 1883. Byla postavena nová synagoga v D., a zakladateli byli: Abraham Feldmann z D., daroval parcelu, na níž dnes synagoga stojí, Ludvík Hutter, Josef Schwarz, Abraham Weintraub, Samuel Goldbach, Abraham Kandl, Moses Arnstein, Leopold Brandeis z D., David Hahn, Lazar Salz, Joachim Goldbach z Milečic, Josef Steiner, David Schnurmacher z Běhařova, Leop. Schwarz z Libkova, Jonáš Hahn, Černíkov, Mořic Hahn, Usilov, Jonáš Schnurmacher, Loučim, Karel Schnurmacher, Poleň.

Dále přispěli na postavení synagogy: Max Blum, Vídeň, Michael a Betty Klein z Pčinovic, Jindřich Schnurmacher z Prahy, rodák z Běhařova, ž. o. v Poleň (kde stávala dříve malá ž. o.). Spolek žid. žen v D. Hutterem na výročních trzích, kde svým známým a obchodním přátelům nabízel k tomu účelu vydané dluhopisy, které zněly na 5 zlatých, jejich hodnota však nikdy se nevracela, byl to vznešenější způsob milodaru.

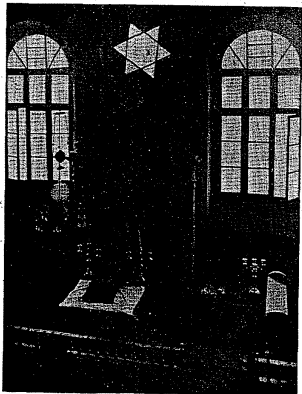
Při synagoze, která byla, jak již uvedeno, vystavěna v r. 1883, bylo pamatováno, aby modlitebna byla rozdělena na oddíl pánský a dámský, dále pak zde stává místnost, která sloužila co škola, s právem veřejnosti, vyučovací řeč byla tehdy německá, dále pak jest zde byt pro učitele. V dolních místnostech bylo skladě

Synagoga (vnějšek)

pro uhlí a dříví. Bylo též pamatováno na pekárnu macešů, při které byly příslušné sváteční stroje, peklo se tam až do r. 1926. Učitelé tam působili:

Ignatz Sachs, Julius Munk, Moses Reitler, Ariel Friedländer, Adolf Tieger, Heinrich Wadenberg, Roter, Ziegler.

Synagoga (vnitřek)

Matriky byly vedeny v D. od r. 1849 až do 1895; dle nich narodilo se tam 145 dětí, úmrtí bylo 52, a to ze vsí: Dlačova, Loučimě, Běhařova, Libkova, Miletic, Spüle. Soustova, Vsi Nové, Smržovic a Lhotu.

Výnosem ministerstva kultury a vyučování ze dne 1. července r. 1895, č. 25.211 ex 1894, bylo nařízeno na základě tak zvaného židovského zákona z 21. března 1890, ř. z. č. 57, zřídit nové obvody ž. o. Nastala tudíž změna v Nové Kdyni a zřízen nový obvod ž. o. Dle nařízení museli býti k dosavadním členům obce přibráni dva členové, které z řad Židů jmenovalo okr. hejtmanství, tak zvaní důvěrníci, a dále musel býti k poradám zván i rb.

Nové volby vykonány 15. srpna 1894 a zvoleni v Nové Kdyni: Mořic Klauber ze Kdyně, Josef Aug-

stein ze Kdyně, Jakub Weisl ze Kdyně, Mořic Hojtasech ze Všerub, Michal Klein st. z Pčinovic, Wolfgang Schwarz z Kolovče, Rudolf Lažanský z Loučimí, Ludv. Hutter ze Kdyně, Josef Weisl ze Všerub, Josef Schwarz z D., Lazar Salz z Miletic, Michal Klein ml. z Pčinovic, Ludvík Hutter z D., Leopold Brandeis z D. (Za-

David Hahn

Abraham Feldmann

Heinrich Salz

Josef Salz

Ludvík Hutter

znamenáno dle volební listiny ze dne 15. srpna 1894.)

Nový obvod ž. o., který dle nového zákona byl stanoven, zabíral následující obce:

Kdyni, Kout, Prapořiště, Stařec, Dlačov, Pčinovice, Všeruby, Kolovče, Loučim, Hlubokou a Lhotu. Rb. měl sídlo ve Kdyni.

Při volbách konaných dne 29. října 1892 zvoleni byli do výboru ž. o. ve Kdyni: Abraham Weintraub, Adolf Glaser, Leop.

Salz, David Hahn, Eliáš Schnurmacher. Dozorcem templu zvolen Ludvík Hutter z D., byl to první z průkopníků pro postavení nové synagogy, o němž již bylo dříve psáno.

Dle platebních archů platili místní Židé v r. 1902: Leopold Brandeis z D. K 9975, David Hahn z Miletic K 8190, Mořic Hahn z Ušilova K 8190, Ezechieľ Hahn z Černíkova K 3780, Samuel Feldmann ze Spüle K 8190, Ludvík Hutter z D. K 11760, Leopold Hutter z D. K 14590, Jindřich Salz z Miletic K 9030, Lazar Salz z Miletic K 1890, Heřman Schnurmacher z Běhařova K 11760, Leopold Schwarz z Libkova K 11760, Josef Schwarz z D. K 14460, Abraham Weintraub z D. K 5460. Nelze zjistiti, mnoho-li platili náb. daně

následující členové této obce: Michal Klein st. a ml. z obce Pčinovic, Vilém Klein z Pčinovic, Heřman a Rudolf L a z a n s k ý z Loučimí a Zikmund Wachtel z Pčinovic.

Podle zápisu z 1. listopadu 1909 bylo platících členů z D. 10, v čemž jsou zahrnuti členové dlačovští, miletičtí, běhařovští, loučimští a peněští. Po Ludvíku Hutterovi měli v synagoze D. dozor Josef Schwarz, Leopold Hutter a jako poslední př. byl zvolen Heřman Schnurmacher z Běhařova, až do nynějšíka vede správu synagogy David Hahn z Miletic.

Z D. odstěhovaly se následující rodiny: Josef Schwarz do Plzně, Leopold Hutter do Klatov, Zikmund Brandeis do Vidně, A. Weintraub do Prahy, takže dnes z početné obce D. tam nikdo nezůstal, jen okolní Židé, a to miletičtí a běhařovští.

Pohřbívání Židů dalo se zčásti na hřbitovy Janovice n/U. a do Loučimí.

Nutno ještě podotknouti, že poslední volby konaly se ve Kdyni dne 27. dubna 1923. Za zdejší obec zvolen do výboru Rudolf Lažanský a Artur Klein; v širším výboru Jindřich Salz, revisor David Hahn, člen platev komise Zikmund Wachtel. Dozorcem templu, jak již dříve naznačeno, byl určen David Hahn.

Odchodem Židů z D. a okolí jakož i ze samotné Kdyně a okolí obce jsou čím dále tím slabší, takže se ani rb. ve Kdyni nemůže udržovati; tu nařizuje okresní úřad v Domažlicích příspěvek ze dne 15. listopadu 1922, č. j. 54.670/3, aby se obec připojila k Domažlicím. O této záležitosti pojednáno na schůzi dne 7. prosince 1922 a návrh o sloučení obce s Domažlicemi jednomyslně zamítnut, o čemž byl okresní úřad v Domažlicích vyrozuměn. Příspěvem okresního úřadu ze dne 30. května 1923 žádá se o vydání soupisu jmění a aby se spojila s Domažlicemi; také tato výzva zamítnuta a žádáno o jednorozční lhůtu k podání odpovědi. V lednu 1925 došel nový příspěk okresního úřadu v Domažlicích, v němž se obec vyzývá, aby se přičlenila do Domažlic, nebo se rozhodla pro jinou obec, se kterou by chtěla splynouti. Ve schůzi dne 20. března 1925 bylo o této záležitosti pojednáno a znovu žádáno o odklad na jeden rok. Okresní úřad v Domažlicích nepřistupuje však na tento návrh a rozhodnutím ze dne 2. května 1925, č. j. 20.615/3, rozpoští se o. ž. ve Kdyni a nařizuje se připojení k jiné ž. o.

Na návrh předsedy Josefa Augsteina vyjednávano s ž. o. v Klatovech a to s p. JUDr. Eugenem Löwym, advokátem v Klatovech, jako plnomocníkem tamější ž. o., o připojení Kdyně ke Klatovům. Stanoveny podmínky jako pro jiné přespolní židy. Obec ve Kdyni a k ní přináležející obec D. nebudou požadovati žádných zvláštních úkonů náboženských, rb. pak bude míti vedlejší příjmy ze svačeb a pohřbů a pod. Projednání této záležitosti provedli páni Mořic Augstein ze Kdyně a Artur Klein z Pčinovic. Ž. o. klatovská chtěla hned synagogu ve Kdyni a v D. prodati, což bylo jmenovanými zástupci zamítnuto.

Na schůzi širšího výboru ze dne 16. dubna 1926 usneseno ve Kdyni a odhlasováno připojení Kdyně s vedlejšími obcemi v D., ve Všerubech a Kolovči o připojení ke Klatovům. Protokol o tomto sepsán a podepsán oběma stranami a zní následovně.

Prohlášení.

My podepsáni příslušníci ž. o. ve Kdyni, v Dlačově, ve Všerubech a v Kolovči, zavazujeme se, že na svůj náklad a bez nároků na náhradu od kohokoliv, zejména od ž. o. v Klatovech, budeme udržovati ve svých obcích dosavadní kostely israelitské.

Jakmile však my, naši dědici nebo jiní příslušníci o. ž., bydlící ve Kdyni, v Dlačově, ve Všerubech a v Kolovči, přestanou udržovati tyto kostely, je o. ž. v Klatovech oprávněna o dalším jejich osudu rozhodnouti, tedy buď je zachovati, nebo prodati, krátce dle svých stanov s nimi naložiti.

V případě však, že ž. o. v Klatovech jakýmkoliv způsobem by je zpeněžila, jest povinna z úroků kapitálu takto získaného v první řadě udržovati israelitský hřbitov v Loučimí.

Na doklad závaznosti tohoto prohlášení naše vlastnoruční podpisy.

Spis podepsán v Klatovech i ve Kdyni 16. dubna 1926.

Podpisy ze Kdyně jsou: M. U. Dr. Arnošt Pollatschek, Mořic Augstein, Josef Weintraub, Vikt. Kohan, Arnošt Neumann, Jos. Schwarz, Koppf, Jindřich Salz, Rudolf Schwarz, Mořic Klein, Zikmund Wachtel.

Posledním tímto aktem končí zápisy o. ž. ve Kdyni dne 17. května 1929.

Tohoto dne konala se poslední schůze o. ž. ve Kdyni, kde Mořic Augstein přečetl dopis okresního úřadu v Domažlicích ze dne 11. prosince 1928, čis. j. 711/3, kterýmž se úředně prohlašuje spojení o. ž. ve Kdyni s ž. o. v Klatovech.

Synagoga v D. zůstala tudíž okolním Židům zachována, kde se o velkých svátcích konají bohoslužby tím, že si okolní Židé obstarají předříkávачe modlitby a z vlastních peněz jej odměňují.

V budově samotné jest nyní (v bývalé škole a v bytě) umístěn poštovní úřad, při němž tam stává byt pro úředníka, resp. rodinu. Ze získaného nájmů, který jest tak nepatrný, hradí usedlí židé, daně a opravy, které jsou zapotřebí.

K vůli zajímavosti ještě uvádím, že v kostele samém byl krásný křišťálový lustr, který byl darován, aniž k tomu měl někdo oprávnění, nově postavenému kostelu v Lubenci, stalo se tak teprve před několika roky. Nutno též uvést, že na východní části synagogy jest malá zahrádka, která náleží též k synagoze, souseď však si ji nějakým způsobem přivlastňuje a bylo by záhodno, aby věc tato byla objasněna, nežli by nabyla právní moci, což by záleželo již na ž. o. v Klatovech.

Synagoga byla vším pěkným, co bylo k bohoslužbám zapotřebí vybavena, jsou tam dodnes tory (sv. Pismo) s příslušnými plášti, které byly darovány při příležitosti dárnými zdejšího dámského spolku, stříbrné korunky jakož stříbrné desky, a zvonky. Mimo toho tam bylo mnoho starých velkých a malých modlitebních knih. Vlastní též pěkné závěsy ke schránce svatého Pisma, oltář zdobí dva krásné svícny. Dále vidíme na estrádě zvláštní sedadla pro př. obec a na straně druhé pro učitele (předříkávачe modlitby), nížeji pak jsou sedadla pro pány, jest jich 10, rozděleny na stranu pravou a levou, uprostřed jest ulička, místa tam bylo na 50 sedadel pro muže. Za lviceemi jest ještě prostranná část, takže i tam se mohly ještě další lavice postaviti, bohužel k tomu však již nedošlo a místa bylo v posledních letech dosti. Do dámského oddílu jde se kamennými schody do prvního poschodí, kde jsou rovněž velmi pěkná sedadla. Mimo toho jest tam jedna místnost, která sloužila pro školu a v zimních měsících se tam konaly sobotní bohoslužby a vyučovalo se tam náboženství.

Soužití Židů s tamním a okolním obyvatelstvem bylo vždy velmi dobré až na nepatrné výjimky.